

שדולת הנשים בישראל
لهيبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

כתיבה: עו"ד שי אוקסנברג
אוקטובר 2020

טיפול בגברים אלימים

אלימות נגד נשים היא מן התופעות החברתיות הקשות והעיקשות שקיימות, ואין כמעט חברה שבה תופעה זו אינה נוכחת באיזשהו אופן. הגם שמדובר בתופעה שקשה להעריך את ממדיה על רקע תת-דיווח, לפי הערכות גלובליות של ארגון הבריאות העולמי, כמעט כל אישה שלישית (30%) שהייתה במערכת זוגית עם גבר חוותה איזשהו סוג של אלימות פיזית ו/או מינית מצד בן זוגה לאורך חייה, וכ-38% מן הנשים שנרצחו בעולם, נרצחו בידי בני זוגן.¹

צורותיה של האלימות נגד נשים רבות והיא מתקיימת הן בספרה הציבורית והן בפרטית. בכל צורתיה, היא מהווה הפרה חמורה של זכויות האדם של נשים, ומאיימת על חירותן וחייהן. היא עודנה אחד מן האמצעים החברתיים, הפוליטיים והכלכליים שבהם מונצח אי השוויון המגדרי, ומהווה מכשול קריטי להשגת שוויון מהותי בין נשים לגברים ולמיצוי והנאה של נשים מזכויות אדם וחירויות בסיסיות.²

אלימות נגד נשים גם נושאת מחיר כלכלי קשה, הן ברמה האינדיבידואלית בעבור נשים, ילדים ומשקי בית, והן ברמה החברתית - לקהילה, למדינה ואף למגזר העסקי. זאת, בין היתר, בגין אבדן ימי עבודה, פגיעה בפיתוח הון אנושי ועלויות של שירותי בריאות, רווחה ומשפט. הערכות גלובליות אומדות את המחיר הכלכלי של אלימות נגד נשים בכ-2% מהתוצר (GDP) הגלובלי, השווים לכ-1.5 טריליון דולר.³ מחקר של המכון האירופי לשוויון מגדרי (EIGE) העריך כי העלות של אלימות מצד בני זוג כלפי נשים באיחוד האירופי היא למעלה מ-109 מיליארד יורו ושל אלימות מגדרית בכלל כלפי נשים בכמעט 226 מיליארד יורו. זאת, בעוד ההוצאה על שירותים מיוחדים להפחתת הנזק ולמניעה חוזרת של אלימות מהווה כ-3% בלבד מהעלות של אלימות בני זוג כלפי נשים. המכון קבע כי סביר שגידול בהוצאה המזערית שמושקעת כיום במניעה ובהפחתת אלימות תביא להפחתת ההיקף וההשפעה שלה.⁴

במרבית מדינות העולם קיים קונצנזוס באשר לחשיבות המאבק באלימות כלפי נשים, ובפרט ביחס לאלימות בספרה הפרטית, קרי במשפחה. במישור הבינלאומי, מספר אמנות וכלים מחייבים מאבק בתופעה: בראש ובראשונה, האמנה לביעור כל צורות האפליה נגד נשים (CEDAW), אשר בהתאם לפרשנות הוועדה האחראית על יישומה, אלימות כלפי נשים, בכלל זה במשפחה, עולה כדי אפליה אסורה ופוגעת באופן קשה בזכויותיהן ובחירויותיהן של נשים.⁵ כמו כן, תכנית היעדים לפיתוח בר-קיימא של האו"ם (SDGs) כוללת תחת יעד השוויון המגדרי התייחסות ספציפית למיגור כל סוגי האלימות כלפי נשים, לרבות במרחב הפרטי.⁶ בנוסף, בשנת 2011 אומצה על ידי מועצת אירופה אמנה אזורית, הידועה בשם אמנת איסטנבול, בנושא אלימות כלפי נשים, שנכנסה לתוקף בשנת 2014 ואף נפתחה להצטרפות

של מדינות שאינן חברות באיחוד האירופי בלבד (ועל אף שהדבר נדון, ישראל לא הצטרפה אליה). חשיבותה של האמנה בהיותה כלי אזורי משפטי מחייב ומקיף ביותר, הקורא ליישום מדיניות הוליסטית לטיפול באלימות נגד נשים ובאלימות במשפחה, וכולל צעדים הן במישור המניעה, הן במישור ההגנה והן במישור ההעמדה לדין. בהתאם לכך, מרבית מדינות האיחוד אימצו תכניות אסטרטגיות כלשהן המגדירות את מדיניותן במאבק ובמניעת אלימות כלפי נשים, אם כי המסמכים הללו מגוונים והגישות שונות.⁷

המאבק באלימות נגד נשים במשפחה מחייב פעולה עמוקה, שיטתית ומקיפה ברבדים רבים: הגברת המענים והתמיכה לנשים נפגעות אלימות; טיפול בילדות ובילדים שנחשפים לאלימות וניזוקים ממנה במגוון רחב ביותר של נזקים הן באופן מידי והן לטווח הארוך, ואף עלולים לשעתק אותה במעבר בין-דורי; מיצוי הדין, הענשה וטיפול בגברים אלימים; ופעולות מניעה נוספות כגון חינוך לשוויון מגדרי מגילאי הגן. רבות נכתב ודובר על כל אחד מן הרבדים הללו, ואולם בהקשר הישראלי לכל הפחות, העיסוק בטיפול בגברים אלימים, הגם שבשנים האחרונות החל לקבל התייחסות (לרבות בהקשר לעבודת הוועדה הבין-משרדית למניעה וטיפול בתופעת האלימות במשפחה, כמפורט להלן), היה זניח יותר. מטרתו של נייר זה להאיר זרקור על ההתפתחות והפעילות של תכניות הטיפול בגברים אלימים בעולם ובארץ ולהציע כיוונים מומלצים לצעדים בנושא בהקשר הישראלי. בהתאם לכך, נייר זה אינו עוסק בסוגיות הנוגעות לענישה או להחמרתה.

טרם נכנס בעובי הקורה, שתי הערות מקדימות: ראשית, מסמך זה מתייחס לטיפול בגברים אלימים בלבד ולא לטיפול כללי ניטרלי מבחינה מגדרית בגורם משפחתי מחולל אלימות. אמנם, קיימים דיווחים על כך שאגרסיביות במערכת יחסים זוגית יכולה להיות הדדית, קרי להתקיים מצד שני בני הזוג. יחד עם זאת, מדובר בכל מקרה על דיווחים בשיעורים קטנים מאד, כשהרוב המוחץ של הדיווחים הם על אלימות כלפי נשים⁸ (ובוודאי בכל הנוגע לרצח, ניסיון לרצח ועבירות מין), ובכל הנוגע לאגרסיביות מצד נשים, קיים ספק גדול אם הדבר עולה כדי עבירת אלימות אסורה וברת ענישה, ואם בכלל ניתן להשוותה לאלימות שמופעלת מצד גברים כלפי נשים. בנוסף, ההשלכות הרגשיות, הפיזיות, הכלכליות והחברתיות בעבור נשים נפגעות אלימות הינן בעלות משמעות אחרת וחמורה ביותר, ואגרסיביות נשית אינה מעוררת פחד וכניעה מצד הגבר כמו במקרה ההפוך. שנית, חשוב לציין כי הנושא של טיפול בגברים אלימים הוא נושא רגיש, טעון אידיאולוגית ופוליטית. כך, עולה שאלה באשר ללגיטימיות של העברת תקציבים, שפעמים רבות הינם דלים ממילא, לשיקום עוברי העבירה על פני טיפול ושיקום של הקרבנות.⁹ נקודת המוצא של נייר זה הינה שהדבר אינו יכול לבוא האחד על חשבון השני, קרי שלצד החשיבות בקיומן של מסגרות טיפול לגברים אלימים (הפועלות בד בבד עם ענישה), ככל שמדובר בטיפול שהינו אפקטיבי, יש חשיבות קריטית שאינה שנויה במחלוקת בטיפול בנשים נפגעות אלימות - הן למען ולמען ילדיהן, אך גם כחלק משינוי חברתי כולל של מציאות בה נשים לא זוכות למימוש זכויות האדם הבסיסיות שלהן.

ההיסטוריה של הטיפול בגברים אלימים

מבחינה היסטורית, במשך שנים, הדגש העיקרי, אם לא הבלעדי, בתכניות לטיפול באלימות במשפחה הושם על טיפול והגנה לנשים עצמן, וכן לילדים במקרה הצורך. אלא שבשנות ה-70-80 של המאה הקודמת, בקרב העוסקות בתחום בארה"ב, החלה להתגבש הבנה כי במתן טיפול לנשים תוך ענישה פלילית של בני זוג האלימים בלבד אין די על מנת למגר את התופעה, שהינה במידה רבה תופעה חוזרת, והאלימות מצד בני הזוג האלימים יכולה להימשך אף לאחר שמערכת היחסים נגמרה ואף אם הועמדו לדין וריצו עונש.¹⁰ על רקע זה, החלו להתגבש מספר תכניות לטיפול בגברים אלימים שמעוגנות בתפיסות עולם פמיניסטיות. המודל הידוע ביותר, שמיושם עד היום ברחבי העולם, פותח במסגרת תכנית הוליסטית שגובשה בקהילת Duluth שבמינסוטה ארה"ב (ונקרא מודל Duluth על שמה).

יצוין כי באופן כללי ובדומה למוטיבציה שהביאה ליצירת מודל Duluth כאמור, כפי שהראה מחקר שנערך מטעם ארגון הבריאות העולמי בשנת 2001 שסקר 56 תכניות לטיפול בגברים אלימים ב-38 מדינות בעולם, במרבית המקרים תכניות לטיפול בגברים אלימים אומצו וצמחו מתוך שירותי ייעוץ או סגור קיימים לקרבנות אלימות במשפחה, כאשר הצוותים המייעצים הפכו מתוסכלים מחוסר יכולתם לעצור את התופעה בקרב מי שהם חשו שהם המקור לה.¹¹

החל משנות ה-80 בצפון אמריקה החלו להתגבש סטנדרטים והנחיות מסודרות להפעלת תכניות טיפול לגברים אלימים,¹² ועם השנים, גם במישור הבינלאומי החלו להתייחס לכך שעל מדינות לספק, לממן ולעודד תכניות ייעוץ ושיקום לגברים אלימים ולקדם מחקר בנושא, על מנת למנוע הישנות של התופעה.¹³ אמנת איסטנבול בהקשר זה כוללת סעיף ספציפי בנושא, לפיו מדינות חתומות מחויבות לנקוט באמצעים חוקיים או אחרים כדי לספק ולתמוך בתכניות שמיועדות לגברים אלימים לאימוץ התנהגויות לא-אלימות ביחסים בינאישיים במטרה למנוע הישנות ולשנות דפוסי התנהגות אלימים (סעיף 16).¹⁴ בחלק ממדינות אירופה, כמו בלגיה ופינלנד (ובעבר גם בצרפת), הנושא של טיפול בגברים אלימים הוא חלק מן התכנית הלאומית למאבק בתופעה.¹⁵

מסגרות טיפול יכולות להוות פתרון למצבים שבהם העבירה אינה חמורה דיה כדי להצדיק מאסר, או כשלמאסר בן הזוג יכולות להיות השלכות כלכליות וחברתיות לאישה וילדים, ונשים רבות נפגעות אלימות נרתעות מתלונה מיוחדת שבני זוגן ישלחו למאסר שיפגע בהן. מה גם, שייתכנו מצבים שבהם נשים לא יתלוננו, שכן מסיבות מורכבות אחרות הן נשאות ולא מסיימות את מערכות היחסים. בנוסף, ישנן עדויות מן המחקר על כך שההליך הפלילי וענישה מוגברת, לא זו בלבד שאינם מהווים בהכרח פונקציה לשינוי או לשיקום, אלא שחלקם בהרתעת גברים אלימים אינו גדול.¹⁶

גישות ומאפיינים של תכניות לטיפול בגברים אלימים

הספרות מזהה שלוש גישות עיקריות ונפוצות שעומדות בבסיס תכניות לטיפול בגברים אלימים בעולם: גישה שניתן לזהותה כפמיניסטית, גישה קוגניטיבית-התנהגותית (או CBT), וגישה פסיכודינמית. יש להבחין בין ההסבר שניתן לאלימות לבין דרך הטיפול בה.

גישות טיפוליות מזהות סיבות שונות לאלימות כגון עוני, התמכרויות שונות, היחשפות לטרומה, התעללות, הפרעות אישיות ועוד. הגישה הקוגניטיבית-התנהגותית משייכת אלימות להתנהגות נלמדת שמהווה ביטוי אקספרסיבי ואינסטרומנטלי, ועל כן שמה דגש על לימוד ושינוי ההתנהגות דרך תהליך קוגניטיבי. הגישה הפסיכודינמית, הנשענת על טיפול פסיכואנליטי, שמה דגש על האישיות והרגשות של הפוגע ובהתאם שואפת להכלה, הכרה ופיוס של רגשות וקונפליקטים סמויים או חסומים שמתבטאים בדחפים אלימים.

הגישה הפמיניסטית, כגישה אידיאולוגית, רואה באלימות ביטוי לערכים חברתיים פטריארכליים עמוקים ורחבים יותר, כשהקשר שבין אלימות לנסיבות חיים המנויות לעיל (עוני, התמכרויות וכו') הוא משתנה מתערב בדרך. על כן, גישה זו מתמקדת בשינוי תפיסות של גברים אודות שליטה וכח על נשים. יש הרואים בדרך הטיפול שבה משתמשת גישה זאת כמערכת אלמנטים פסיכו-חינוכיים או קוגניטיביים (עוד על הטיפול הנפוץ בגישה זו במודל Duluth בהמשך).

ישנו דיון ענף ומתמשך אודות האפקטיביות של הגישות השונות הללו בהשפעה על הישנות האלימות והאם העקרונות התיאורטיים שבבסיסן מתנגדים או משלימים זה את זה.¹⁷ הגישה שעומדת בבסיס התכנית הינה בעלת משמעויות רבות, למשל בכל הנוגע לחשיבות שבלקחת אחריות אישית על העבירה ולשאלות של סודיות ושיתוף מידע ביחס לגבר האלים שמשתתף בתכנית (האם הוא מטופל או עבריין שיש להגן מפניו על האישה?), ועל כן האיזון בין הגנה על זכויות הקרבן לבין הגנה על זכויות התוקף הוא עדין.¹⁸

תכניות לגברים אלימים יכולות להיות תכניות וולונטריות שפועלות בקהילה (פנייה עצמית יכולה להיות כתוצאה מרגע משבר, למשל כשבת הזוג עזבה או מאיימת לעזוב או כשיש בעיות הקשורות לילדים, כתוצאה מלחץ או קשר עם גופים כגון שירותי הרווחה או הבריאות, או מתוך רצון כן לעשות שינוי), תכניות שפועלות במסגרת מערכת המשפט לאחר העמדה לדין - בתוך או מחוץ לכלא, באופן וולונטרי או כחובה, ותכניות שפועלות בקהילה אך ההפניה אליהן היא ממערכת המשפט ללא העמדה לדין.¹⁹

מודל Duluth האמריקאי הוא מודל ותיק ונפוץ מאד. בעיקרו, הוא מציע גישה הוליסטית למאבק באלימות נגד נשים במשפחה, תוך מיקום התופעה בהקשר חברתי בעל אופי מגדרי מובהק, וניסיון למגר תפיסות של האשמת הקרבן וכן תפיסות חברתיות מגדריות אודות שליטה ודומיננטיות על נשים. המודל מציע קבוצות התערבות לגברים שההפניה אליהן היא דרך בית המשפט. החדשנות של המודל עם פיתוחו, הייתה בשיתוף הפעולה בין כלל הגורמים המטפלים בקהילה, המקלטים לנשים, המשטרה ובתי המשפט. בתמורה לשחרור על תנאי במקום כליאה, גברים מסכימים להשתתף ב-27 מפגשים, שנמשכים 90 דקות כל אחד, כשכל קבוצה מונחית על ידי שני מנחים - גבר ואישה, במטרה לשקף שוויון. לפי המדריך המפורט שבבסיס המודל, מטרת ההנחיה היא משולשת: לאתגר באופן מכבד ולא מבייש, השקפות פטריארכליות באמצעות שאלות ודיונים אודות הנחות מגדריות ותוך שימוש בדיאגרמת "גלגל הכח והשליטה" שפותחה במסגרת המודל; לסייע בלקיחת אחריות על מעשה האלימות; ולעודד מערך ערכים והתנהגות חדש ושוויוני יותר. מפעילי התכנית אמנם מציעים הכשרות להעברת התכניות ברחבי ארה"ב, ואולם אין מערך רישוי או הסמכה, דבר שעלול להביא לכך שתכניות אינן מיישמות את המודל באופן הולם או מוחלט (מה שיכול להשפיע גם על האפקטיביות שלהן, כפי שיידון בהמשך).²⁰

מסקירות של כמה עשרות תכניות בארה"ב ובאירופה עלו מספר מאפיינים עיקריים של מרבית התכניות לטיפול בגברים אלימים:²¹

- התכניות התנהלו לפי פרוטוקול מוגדר או סטנדרט שקיבל תוקף מדינתי.
- התכניות שילבו גישות, לרוב גישה פמיניסטית עם CBT, והישענות על מודל Duluth היא נפוצה מאד.
- מבחינת הקשר עם מערכת המשפט, הרוב המוחץ של המשתתפים בתכניות בארה"ב ובאירופה הגיע דרך הפניה מבתי המשפט, כלומר מתוך חובה הכרוכה בהליך משפטי, ולא באופן וולונטרי ועצמאי. יחד עם זאת, בכל הנוגע לחובה, אין זה ברור מהסקירות אם ההשתתפות כרוכה בהסכמה של הנאשם. דיווח מן העת האחרונה הראה כי בארה"ב גברים שמורשעים באלימות בדרך כלל לא נשלחים למאסר, אלא מופנים לאחת מלפחות 2,500 התכניות לגברים אלימים שקיימות בארה"ב.²² באירופה, גם אם מדובר בהפניה מבית המשפט, מרבית התכניות הועברו בנסיבות קהילתיות (לרבות מרכזי טיפול במקום המגורים ובמרכזי בריאות שונים) יותר מאשר במסגרות הקשורות להליך הפלילי (כלומר מתקני מעצר ושירות מבחן).
- בכל הנוגע למימון, בארה"ב התכניות התבססו משמעותית על כספים ששילמו הגברים עצמם על ההשתתפות (בתי המשפט ראו בכך מעין קנס, חלק מן התוצאות השליליות של ביצוע העבירה), ותמיכה התקיימה במידה מסוימת גם מצד המדינה או מתרומות. להבדיל, באירופה, התקציב התבסס במרבית המקרים על תקצוב מהמדינה (ממשלתי או מוניציפאלי), ותכניות אירופאיות היו לרוב חלק משיתוף פעולה בין-ארגוני ומשרדי רחב עם השפעה ניכרת של המדינה.

- הפעילות נעשתה בפגישות מונחות של קבוצות לגברים בלבד, שיוצרות מעגל תמיכה ואפשרות למנטורינג מצד המשתתפים. הפגישות נמשכו בין שעה וחצי לשעתיים והתקיימו בין 20 ל-30 פגישות בממוצע. בארה"ב ההנחיה נעשתה לרוב על ידי גבר ואישה במשותף.
- מבחינת קשר עם הקרבן: בארה"ב, הגם שמפעילי/ות התכניות הסכימו על החשיבות הקריטית של הגנה על הקרבן, היה קונצנזוס באשר לחשיבות של שמירה על סודיות של הגבר שמשתתף בתכנית, אם כי במידה אולי פחותה ביחס להליך טיפול "רגיל". מרבית התכניות יצרו קשר לפחות פעם אחת עם הקרבן במהלך התכנית.
- בארה"ב, רק לעיתים נדירות תכניות הגבילו את הקבלה לתכנית בהתבסס על פרופיל אלימות מסוים, גיל או מוטיבציה להשתתפות, ובפועל התכניות פעלו בגישת "מידה אחת לכל" ולא הציעו טיפול פרטני מותאם צרכים, למעט בכל הנוגע לשילוב נושא ההתמכרויות - שבמרבית המקרים הייתה הפנייה לטיפול חיצוני. באירופה, אמנם הייתה התאמה גדולה הרבה יותר לרמת המסוכנות והרצידיביזם (לאחר שנעשתה הערכת מסוכנות) ולסגנונות הלמידה וליכולות של המשתתפים, אך זוהתה בעיה חמורה בתכניות שנבחנו של היעדר התבססות על כלי הערכה שיטתיים ותקפים מבחינה אמפירית בהקשר הזה.
- באופן כללי מבחינת הערכה, למעלה ממחצית מהתכניות שנסקרו עשו הערכה כלשהי, אך הסקירות זיהו את נושא ההערכה כנושא בעייתי מאד כמפורט להלן.

ראוי לציין כי בארה"ב, בשנים האחרונות, נוכח ביקורות רבות על מודל Duluth וה-CBT, במדינת איווה פנו לאימוץ מודל חדש בשם "Achieving Change Through Values-Based Behavior (ACTV)", שדוחה את הרעיון שיש מקור אחד ויחיד לאלימות כלפי נשים במשפחה, אלא גורס שמדובר בסיבות רבות, שונות ומשתנות. במקום לתת דגש על שינוי מחשבתי, הדגש מושם על שינוי אופן ההתנהגות, ומערב גם לימוד על פטריארכיה לצד שימוש במיינדפולנס. על אף היותו חדש, פיילוט ראשוני הראה על תוצאות חיוביות, ומדינות נוספות בארה"ב החלו לאמצו.²³ ראוי לציין כי נעשות בארה"ב גם בחינות ייחודיות של מודלים טיפוליים לגברים אלימים שמתרכזים בנושא של אבהות.²⁴

קשיים הנוגעים לאפקטיביות והערכה של התכניות

הפעלת תכניות לטיפול בגברים וקיומן כחלופה למאסר הם בעלי משמעות רק אם ניתן להראות שכתוצאה מהן, האלימות מצד הגברים פוחתת וקרבתיהם בטוחים יותר. אם הרשויות ובתי המשפט תופסים את התכניות הללו כחלופה ראויה, הדבר גם יכול להשפיע על יחסם של האישה והילדים. על כן, יש לנהוג זהירות רבה ביחס לתכניות הללו, תוך הבנה של המגבלות האפשרויות שלהן.

על אף שבעולם תכניות לגברים אלימים קיימות כבר למעלה משלושה עשורים וקיימת ספרות ענפה בנושא, המחקר מאירופה ומצפון אמריקה מעלה שאלות רבות בהקשר לאפקטיביות שלהן.²⁵ זאת ועוד, נמתחה ביקורת קשה בנוגע לשיטות המחקר ששימשו להערכת התכניות (דבר שהינו בעל משמעות הן ביחס למחקרים עם תוצאות חיוביות והן שליליות). כך למשל, הובעה ביקורת על היעדר או אי התאמה של קבוצת ביקורת, שימוש במדגמים קטנים, שיעור נשירה גבוה של משתתפים, תקופת מעקב קצרה לאחר השחרור/התכנית, ריבוי הגדרות למדד הרצידיביזם ומקורות המידע שמשמשים למעקב אחריו (דיווח עצמי/מצד קרבת/המשטרה וכו'), כמו גם התייחסות הומוגנית למגוון התכניות שקיימות (בפועל תכניות מערבבות גישות שונות, מיושמות בהקשרים שונים - בין במערכת המשפט ובין מחוצה לה, ומיובאות ממדינות אחרות תוך שעולה שאלה באשר להתאמתן לאוכלוסייה ולמערכת המקומית, ולא ניתן לגורמים אלה די משקל בהערכה, אם בכלל).²⁶

למרות הקושי לזהות איזה מודל בדיוק "עובד", וכן להגדיר מהי "הצלחה", קיים די מחקר שמלמד שקיימת לפחות השפעה מתונה חיובית כלשהי על הפחתת חומרת ו/או התדירות של האלימות (לפחות הפיזית), כלפי נשים ועל כן מדינות וגופים רבים רואים פוטנציאל תרומה לתכניות לגברים אלימים להתמודדות עם התופעה הקשה.²⁷

כאמור לעיל, בשנת 2014 נכנסה לתוקף באירופה אמנת איסטנבול, הכוללת סעיף ייעודי לנושא הטיפול בגברים אלימים, דבר שמאפשר מתן גושפנקא או יצירת סטנדרטים לתכניות הללו, ובכלל זה זיהוי ופרסום דוגמאות לפרקטיקות טובות (good practices) ומעקב אחר הנושא. בדו"ח בנושא משנת 2014, המועצה האירופית זיהתה בתכנים של מודל Duluth דוגמא טובה לסילבוס אפשרי לתכנית. בנוסף, בהתבסס על מחקרי הערכה שבוצעו במספר מדינות באירופה, הדו"ח של המועצה זיהתה הצלחה בתכניות בבתי הסוהר שנעשו בשבדיה ובספרד ובתכניות שנעשו בקהילה בספרד ובאנגליה, יחד עם זאת, ישנה התייחסות גם למגבלות של כל מחקר הערכה כזה.²⁸

הטיפול בגברים אלימים בישראל

בדומה למגמות בעולם המערבי, בישראל עד שנות ה-90, עיקר הטיפול בתופעת האלימות נגד נשים במשפחה היה במתן פתרונות הגנה לנשים וילדיהן במסגרת מקלטים. רק לאחר חקיקת החוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, שהעלה את הסוגיה בכללותה לסדר היום הציבורי, החלו להתחיל לתת את הדעת גם על פיתוח תכניות לטיפול בגברים אלימים.²⁹

בישראל אין כיום טיפול מחייב לגברים הנוהגים באלימות כלפי בנות זוגם. נושא הטיפול בגברים אלימים זכה להתייחסות בהמלצות הוועדה הבין-משרדית לטיפול בתופעת האלימות במשפחה (שאומצו עקרונית על ידי הממשלה בשנת 2017 ונקבעה תכנית חומש ליישומן), שהמליצה על הרחבה ושדרוג של המענים הניתנים לגברים אלו בקהילה וכן הרחבת המענים הניתנים לאסירים ולאסירים משוחררים. אלא שלפי מסמך שהוכן במרכז המחקר והמידע של הכנסת (הממ"מ) מנובמבר 2019,³⁰ טרם החל יישום המלצות הוועדה הבין-משרדית להרחבת המענים שנותנים שירות בתי הסוהר (שב"ס) והרשות לשיקום האסיר (רש"א).

באופן כללי יש לציין כי בשנים האחרונות ישראל מצויה בתהליך מתמשך שבו ננקטים צעדים רבים במקביל, במטרה לשפר את הטיפול בעוברי חוק ואת ענישתם. כך, בין היתר, פעלה ועדת דורנר לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים (2015), שהתייחסה בהמלצותיה לסוגיות של שיקום (בין היתר: ייעול עבודת ועדות השחרורים בבתי הסוהר, הגדלת המשאבים שניתנים לרש"א והחלת פיקוח על גורמים שמספקים שירותי שיקום באופן פרטי). ההמלצות אומצו בשנת 2018 בהחלטת ממשלה ובעקבות זאת גם פעל במשרד המשפטים צוות תביעה, שתכנית היישום שלו קבעה, בין היתר, שבמקרים המתאימים לכך מבחינת מסוכנות הנאשמים, יש לשלב אותם בהליכים שיקומיים מחוץ לכותלי בית הסוהר (התכנית אושרה על ידי היועץ המשפטי לממשלה ולפי טיוטת התכנית הכלכלית שפורסמה לאחרונה, יישום ההמלצות של הוועדות האמורות צפוי להתחיל).³¹ הגם שהנושא מטופל כאמור בהמלצות הוועדה הבין-משרדית, נראה שהיבטים הנוגעים לאלימות במשפחה אינם זוכים להתייחסות נרחבת במהלכים אלה, אך עם התקדמות מימוש ההמלצות ראוי להתייחס לנושא, כמפורט בהמשך בנייר זה.³²

מסמך הממ"מ האמור מציע סקירה מרחיבה של המענים הטיפוליים הניתנים כיום לגברים שנהגו באלימות במערכת יחסים זוגית, והללו מתבצעים בקהילה ובהקשר למערכת המשפט. גברים המצויים בהליך פלילי המופנים לשירות המבחן למבוגרים על ידי מערכת אכיפת החוק מחויבים להשתתף בטיפול מתוקף צווי מבחן או צווי פיקוח מעצר, אך גם במקרים אלה הטיפול דורש את הסכמת המטופל ובהיעדרה עשוי בית המשפט להחליט על הישארותו של העצור במעצר או על ענישה אחרת.

אין נתונים מלאים ומדויקים על הגברים המקבלים טיפול במסגרות השונות והדבר מהווה בעיה חמורה. עם זאת, מהנתונים המוצגים במסמך של הממ"מ וכן ממידע שנמסר לאחרונה לשדולת הנשים, נראה כי רק מיעוט של הגברים שנהגו באלימות כלפי בנות זוגם משתלב בטיפול במסגרת כלשהי: מדובר במקרים שהם בדרך כלל מקרי קצה של אלימות קשה ביותר שכתוצאה ממנה היה הליך פלילי, אלא שאף בקרב גברים שמקבלים עונשי מאסר בשל אלימות כלפי בת זוגן מדובר במיעוט, ולא קיימים די תמריצים או סנקציות לעידוד גברים להשתתף בתכניות הקיימות. קושי משמעותי נוסף עולה מהיעדר הקשר והתיאום בין מסגרות הטיפול השונות שקיימות (למשל נתק בין שירות המבחן לרשות לשיקום האסיר), שמקשה על התאמת הטיפול לרמת המסוכנות, על שמירה של רצף טיפולי ועל מעקב אחר תוצאותיו, ועלול להביא לכך שדווקא מקרים קשים ייפלו בין הכיסאות.

מבחינת מסגרות הטיפול בגברים אלימים שקיימות בישראל, מענה ראשוני בקהילה יכול להינתן על ידי המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות או במרכזים למניעה וטיפול באלימות במשפחה. קיימים 113 מרכזים ויחידות ברשויות המקומיות (מתוכם 37 ברשויות ערביות, ו-5 מרכזים ייעודיים לחברה דתית חרדית). חלקם יחידות קטנות שבהן מועסק עו"ס אחד/ת בחצי משרה וחלקם מרכזים אזוריים שנותנים מענה גם לרשויות סמוכות. במרכזים ניתן מענה לגברים, נשים וילדים אך פחות מרבע מהמטופלים בהם הם גברים, אשר מקבלים טיפול פסיכוסוציאלי מותאם לצרכים של מטופלי אלימות במשפחה (וכולל טיפול פרטני או קבוצתי, טיפול/ליווי משפחתי, סיוע במיצוי זכויות וסיוע בחיבור לגורמים טיפוליים נוספים בקהילה).³³ מענה יכול להינתן גם במסגרת תכנית עו"ס משטרה, שפעלה בשנת 2018 דרך כ-30 תחנות משטרה, ומציעה סיוע מידי וכן גיוס של בני הזוג לטיפול במרכז לאלימות במשפחה.

מענים טיפוליים אינטנסיביים בפיקוח הדוק ניתנים בשלבים שונים של ההליך הפלילי: שירות המבחן למבוגרים מפעיל בפריסה ארצית טיפול קבוצתי ייעודי לגברים הנוהגים באלימות זוגית שבמסגרת האבחון והערכת הסיכון בעניינם, נמצא כי מתאימה להם תכנית טיפול קבוצתית ייעודית, במסגרת הקהילה. תכניות אלה פועלות בהתניה שיפוטית ובצווי בתי המשפט. זמן הטיפול הממוצע בקבוצה הוא שנה. בנוסף, גברים שזקוקים לטיפול אינטנסיבי יותר, מופנים לאחד משני בתים טיפוליים ייעודיים שמופעלים על ידי זכיון חיצוני שזכה במכרז ("בית נעם"), שמתנהלים לפי מודל הפעלה אחיד ולפי חמישה מסלולי טיפול המותאמים לרמות הסיכון השונות.

לפי נתוני הממ"מ, נכון לחודש ספטמבר 2019, הוחזקו במתקני שב"ס כ-1,000 אסירים שנשפטו על עבירות אלימות במשפחה (אסירי אלמ"ב), כשלה-270 מהם זה לא היה מאסרם הראשון. לפי נתונים מאוחרים יותר שנמסרו לאחרונה לשדולת הנשים, ההערכות הן שמתוך כ-6,000 אסירים פליליים, כ-1,500-1,700 הינם אסירי אלמ"ב, אלא שלחלק גדול מהם (כשני שלישים) אין מדובר בהכרח בעבירה עיקרית או יחידה, אלא נלווית לעבירות אחרות שקשורות לרוב בהתמכרויות.

יצוין שלפי נתונים שהובאו בדו"ח של מרכז אדווה משנת 2017, העלות המוערכת של אחזקת אסירים הכלואים בגין עבירות אלימות ומין היא כ-389 מיליון ש"ח לשנה, ובמבט השוואתי, זהו התקציב הגדול ביותר שמשקיעה המדינה במיגור תופעת האלימות במשפחה. לפי רש"א, הגדלת תקציבי השיקום תביא לחסכון עתידי למדינה, שכן עלות הטיפול השנתית באסיר משוחרר בקהילה עומדת על 28 אלף ש"ח ואילו עלות שהות שנתית של אסיר בכלא, עלותה כ-121 אלף ש"ח, למעלה מפי 4 (נכון לשנת 2017).³⁴

לאסירים כלואים ניתן טיפול על ידי שב"ס: בשנת 2018 פעלו שלוש מחלקות טיפוליות ייעודיות לטיפול באסירי אלמ"ב. שב"ס מפעיל גם טיפול קבוצתי קצר מועד (3-5 חודשים), או טיפול פרטני עם עו"ס, הניתן כחלק מהמענה הטיפולי לאסירים המתקשים להשתלב במסגרות טיפול אחרות. כמפורט להלן, נעשה מחקר הערכה אודות אחת ממחלקות הטיפול הייעודיות, אך ביחס לקבוצות או לטיפול הפרטני לא נמצאו נתונים אודות טיבם, השפעתם ומידת האפקטיביות שלהם. יש לציין כי במקרים רבים, המאסרים שנגזרים על עבירות אלימות במשפחה הינם קצרים מאד ועל כן משך השהות במאסר לא מספיק לצורך הליך שיקום, בוודאי לא כזה שיכול להיות אולי אפקטיבי. בכל הנוגע לשחרור מוקדם, ועדת שחרורים לא יכולה להחליט על שחרור על-תנאי של אסיר אלמ"ב, אלא לאחר שצוות מקצועי, הכולל נציגים של משרד העבודה והרווחה ושל שב"ס, הגיש לה חוות דעת לעניין מידת הסכנה הנשקפת לציבור משחרור האסיר, לרבות הסכנה לנפגע העבירה.³⁵ קיימים קשיים מבניים שונים באופן פעולת הוועדה והצוות המקצועי ויש חוסר התאמה בין אורכם הקצר של המאסרים לבין מועדי ההתכנסות של הוועדה, ובין המועדים למשך הזמן שלוקח לרש"א להכין תכניות שיקום. הדבר מביא לידי כך שבסופו של יום, לרש"א אין אפשרות להשתתף בוועדה באופן אפקטיבי או לבנות תכנית שיקום. בנוסף, רש"א העריכה כי הקביעה בעניינם של מרבית אסירי האלמ"ב המועמדים לשחרור מוקדם היא כי רמת המסוכנות שלהם גבוהה ועל כן הם אינם מתאימים לשחרור מוקדם. התוצאה החמורה של המצב הזה היא שמרבית אסירי האלמ"ב, אף אלה שמוגדרים ברמת מסוכנות גבוהה, משוחררים ללא תכנית שיקום או הבטחה שיגיעו לטיפול שמציעה רש"א לאחר השחרור, תוך פספוס פרק הזמן שבו דווקא קיים תמריץ להשתתפות בשיקום.³⁶

מבחינת המענים שרש"א מציעה, היא מפעילה את הוסטל מפתחות, לצד תכניות שיקום בקהילה, שאותן מפעילים עובדי רש"א ברשויות או עו"סים מהמחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות בפיקוח וייעוץ של רש"א. בנוסף, רש"א עשויה להפנות אסירים משוחררים למרכזים לטיפול באלימות במשפחה. בפועל, רק מקצת האסירים המשוחררים משתלבים בתכניות שיקום בקהילה.

לאורך השנים התקיימו בישראל מספר מחקרי הערכה בנושא הטיפול בגברים אלימים. כך, המחקר הראשון והמקיף מסוגו עד לאותה עת, פורסם בשנת 2006 והשווה את יעילות הטיפול הקבוצתי בין שלושה סוגי סוכנויות: המרכזים ברשויות המקומיות, שירות המבחן ובית נעם. המחקר נתקל בקשיים שונים, התואמים את הבעיות שהוצגו לעיל בכל הנוגע להערכה (למשל השוואה של מסגרות שונות, הסתמכות על דיווח עצמי של הגברים או מצד בנות זוגם שהסתבר כלא אמין) והשתנה תוך כדי, אך המסר החשוב שעלה ממנו כבר אז היה, שקיים מחסור באיסוף שיטתי ובזמן אמת של נתונים ומידע לגבי פונים ואופן הטיפול בהם והערכת מידע זה.³⁷

מחקר אחר שנעשה על שלוש שנות הפעילות הראשונות של הוסטל מפתחות (שמופעל כאמור על ידי רש"א), בשנים 2005-2008, מצא כי באופן כללי חלה ירידה ברמת האלימות כתוצאה מהטיפול בהוסטל. ואולם גם כאן הייתה הסתמכות על דיווח עצמי של גברים וכן של בנות זוג, והועלו שאלות בנוגע לכך. יחד עם זאת, נקודה מעניינת שנמצאה במחקר הינה שלמרות שהמשתתפים ציינו שלניכוי שלישי מתקופת המאסר יש השפעה על ההחלטה לפנות לטיפול בהוסטל, משמעות זו לא הייתה מספקת לולא ראו בעצמם סיכוי נוסף לשינוי. המחקר עמד במסגרת ההמלצות, בין היתר, על החשיבות שבהכשרה של הצוותים בנושא אלימות במשפחה וקבלת הדרכה אינטנסיבית ממומחים בתחום.³⁸

בשנת 2015 פורסמו ממצאי מחקר שמטרתו הייתה לבחון את יעילותה של תכנית למניעת אלימות במשפחה המיושמת בשב"ס במחלקה הטיפולית "בית התקווה" בכלא חרמון. המחקר התמקד בבחינת הפחתת שיעורי המועדות בקרב אסירים (מאסרים ומעצרים חוזרים), וכן תיאור התכנית, האוכלוסייה המשתתפת בה ועמדות המטפלים המפעילים תכנית זו. החוקרים נתנו דעתם על הביקורות מן הספרות בעולם אודות מחקרי הערכה בתחום, ותכננו בהתאם מערך ניסוי שניסה להתגבר על הקשיים. במחקר נערך ניתוח כמותי של 211 אסירים שפוטים, תושבי ישראל, אשר השתחררו מהכלא בשנים 2004-2012 ושהשתתפו בתכנית, ונמצא שהסיכון של אסירים שהשתתפו בתכנית להיאסר או להיעצר שוב בגין עבירות אלימות נמוך באופן מובהק (אם כי באפקט מצומצם יותר בהשוואה לרצידיביזם בגין עבירות כלליות) מהסיכון של אסירים בקבוצת הביקורת בתקופת מעקב עד שלוש שנים (בשנה הרביעית והחמישית נשמר הפער בין הקבוצות אך ללא מובהקות סטטיסטית).³⁹ יצוין כי באופן כללי, לעמדת מומחים תכניות השיקום בשב"ס נערכות ללא מעקב מחקרי מספק באשר ליעילותן וקיימת ביקורת על כך שנבחנת רק שאלת החזרה לכלא ולא מדדים נוספים.⁴⁰

סיכום והמלצות

במשך שנים רבות פועלות תכניות לטיפול בגברים אלימים בעולם ובישראל, שהמחקר מלמד כי על אף מגבלותיהן, הן בעלות השפעה חיובית כלשהי התורמת למאבק בתופעה הקשה של אלימות כלפי נשים במשפחה. מן הספרות והדו"חות שנסקרו בנושא לצורך הכנת נייר זה, עולות כמה נקודות חשובות שיש לקחת בחשבון בעיצוב, הקמה והרחבה של תכניות לטיפול בגברים אלימים:

- מערך טיפול בגברים אלימים חייב להתקיים כחלק ממדיניות על ותכלול (אינטגרציה) של כלל הגורמים, הממשלתיים ושאינם ממשלתיים, הפועלים למאבק באלימות נגד נשים במשפחה.
- יש להבטיח העברה תקציבית להשלמת יישום התכנית הלאומית בהקשר לטיפול בגברים אלימים, וכן תקצוב מדינתי לתכניות לטווח ארוך, תוך יצירת מנגנון ברור ושקוף למעקב אחר העברת הכספים בפועל. כמו כן, יש להתנות תקציבים בביצוע מחקרי הערכה ולייעד כספים לצורך כך.
- ישנו צורך דחוף לפעול ליצירת מערך מתוכלל ואחיד לטיפול בגברים אלימים, תוך התחשבות בסוגיות של שמירה על סודיות, במטרה להבטיח מעקב ורצף טיפול (מהזיהוי הראשוני ועד לאחר השחרור) ושיתוף פעולה של כלל הגורמים הפועלים בתחום הטיפול בגברים אלימים, לרבות בהקשר להערכות מסוכנות ולפעילות של ועדת שחרורים אלמ"ב עם רש"א. יובהר ששיתוף הפעולה הדרוש הוא גם אינטרדיסציפלינרי, ואינו רק בין גורמי הרווחה והמשטרה, כי אם גם עם גורמי מערכת הבריאות שמטפלים בהקשרים שונים בגברים אלימים. בנוסף, חשוב להדגיש שעל המערך לכלול שיתוף מידע בין-עירוני על מנת למנוע הישנות של מקרים שבהם רשות עירונית אינה מודעת למידע קיים אודות בני זוג, עקב מעבר שלהם בין ערים.
- יש חשיבות קריטית ליצירה ולאימוץ של סטנדרט או פרוטוקול ברור מצד המדינה לפעולה של התכניות השונות (דבר שנעשה בבריטניה ובגרמניה למשל) תוך מעורבות של גורמים מומחים לנושא הספציפי הזה, וכן להקמת מערך אחיד של מתן רישיונות והסמכה לפעילות בנושא (ככל שתכניות או חלקן מופעל על ידי גופים פרטיים).
- במסגרת ההגנה על נשים וילדים נדרש שיתוף פעולה של תכניות לגברים עם שירותי וגופי סיוע לקרבנות, וכן יידוע, תיאום ציפיות ושיקוף מלא כלפי יתר בני המשפחה של מה הטיפול בתכנית כולל ומה מגבלותיו. יש לאמץ כללים ברורים וידועים באשר למידת הסודיות ולאופן שבו מידע אודות משתתפי התכניות עובר ליתר בני המשפחה ולרשויות. כמו כן, יש לבצע הערכות ולנהל מסוכנות לאורך ההשתתפות בתכניות.

- יש להתאים את התכניות לסוגים השונים של המשתתפים מבחינת צרכים אישיים (לרבות תוך התחשבות בהיבטים של שפה וסוגיות הקשורות להתמכרויות), פרופיל פלילי וסוגי אלימות שונים (כלומר לא רק בעבור מקרי הקצה של אלימות פיזית או מינית קשה שמגיעים למערכת המשפט, כי אם גם בעבור אלימות ברמת חומרה שלא דווקא תגיע למערכת המשפט והתנהגויות של השלטת טרור ושליטה שאינם פיזיים), ולאפשר מגוון רחב של תכניות, הן וולונטריות בקהילה והן כהפניה מבתי המשפט (ולרבות למי שנאסר לתקופה קצרה).
- יש לנקוט בצעדים לעידוד השתתפות מלאה בתכניות ומניעת נשירה, בין היתר באמצעות: התניית ההכרה בתקופת המעצר עד תום ההליכים כחלק מתקופת המאסר בהשתתפות בטיפול הן בעת המאסר והן לאחריו; התניית שהות בדירת מעבר במימון של המדינה בהשתתפות בטיפול; סינון מקדים להשתתפות בתכניות כדי להעריך מוטיבציה לצד מעקב לאורך התכנית אחר המוטיבציה ושינויים בה, ולאתר גברים שעבורם טיפול הוא דרך מתאימה לשינוי; בחינה של סוגיות סודיות ופרטיות על מנת לתמרץ גברים מרקע סוציו-אקונומי גבוה לפנות לתכניות; הגברת מספר הפגישות ושילוב של פגישות פרטניות עם קבוצתיות בתכניות השונות; ויצירת מנגנוני פיקוח מהירים ויעילים מצד בית המשפט כשמדובר בהפניה או במסגרת של המערכת הפלילית.
- ככל שמדובר במורשע שמסרב לקחת חלק בתכניות טיפול ו/או שנקבע כי רמת מסוכנותו גבוהה, יש לשקול אימוץ בחוק של צו התייצבות שיבטיח מעקב כלשהו לאחר השחרור, תוך איזון ראוי בין זכויות.
- במסגרת התכניות, יש לעודד לקיחת אחריות אישית ולאתגר הכחשה או תפיסות של האשמת הקרבן, תוך שמירה על כבוד האדם של המשתתף. יש לכלול בתכנים התייחסות לאבהות ולנקודת המבט של ילדים שגדלו בבית שבו הייתה אלימות.
- יש להבטיח ולממן באופן מלא הכשרה איכותית ומתאימה לצוותים המנחים והמטפלים (כולל הבנה מקיפה של הדינמיקה של מערכות יחסים אלימות לצד מחויבות למערכות יחסים נטולות אלימות ושוויון מגדרי) והדרכה של מומחים בקרב עובדים של גופים אחרים שיש להם נגיעה לנושא.
- יש לפקח, לתעד, לעקוב ולבצע מחקרי הערכה לאורך הליכי הטיפול ולאחריהם. בתוך כך, יש לבצע מעקב אחר המוטיבציה של המשתתף, להימנע מהתבססות בלעדית על דיווח עצמי מצד הפוגע והקרבן ולבצע הערכה לאורך זמן.⁴¹

- 1 .World Health Organization, [Violence Against Women](#) (29 November 2017)
- 2 [CEDAW General Recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19](#) (CEDAW/C/GC/35) 2017
- 3 UN Women, [COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls](#) (2020); [The economic costs of violence against women - Remarks by UN Assistant Secretary-General and Deputy Executive Director of UN Women, Lakshmi Puri at the high-level discussion on the "Economic Cost of Violence against Women"](#) (21 September 2016)
- 4 .European Institute for Gender Equality, [Estimating the costs of gender-based violence in the European Union Report](#) (2014)
- 5 Frances Raday and Shai Oksenberg, [Violence against Women as a Barrier to Economic Opportunity](#), Background paper submitted to the Working Group on Discrimination Against Women in Law and in Practice (2014)
- 6 [Sustainable Development Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls](#)
- 7 The European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, [Violence against women and the EU accession to the Istanbul Convention – Study for the FEMM Committee \(2018\)](#) (להלן: מסמך של הפרלמנט האירופי).
- 8 כך למשל לפי נתונים משנת 2017, הרוב המכריע, כ-70%, מתיקי האלימות במשפחה נפתחו בעקבות תלונת אישה על אלימות מצד גבר. מרכז המידע והמחקר של הכנסת, [אלימות במשפחה בדגש על אלימות כלפי נשים – ריכוז נתוני המשטרה לשנים 2016-2017](#) (נובמבר 2018).
- 9 Leah Hamilton, Johann Koehler and Friedrich Lösel, Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part I: A survey of Current Practice, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 57 (2012) 10.1177/0306624X12469506 (להלן: המילטון ואח').
- 10 יש להדגיש כי התפיסה שעמדה בבסיס ההבנה החדשה הזאת עדיין ראתה בקרבן את "הלקוח", קרי גם טיפול בגבר מכה ואלימים נעשה מתוך תפיסה שנועדה להגן בראש ובראשונה על האישה.
- 11 .World Health Organization, [Intervening with Perpetrators of Intimate Partner Violence: A Global Perspective](#) (2003)
- 12 ש.מ.
- 13 [The Beijing Declaration and Platform for Action](#), Strategic Objective D.1., para 125(I) (1995)
- 14 Article 16 – Preventive intervention and treatment programmes: "1) Parties shall take the necessary legislative or other measures to set up or support programmes aimed at teaching perpetrators of domestic violence to adopt non-violent behaviour in interpersonal relationships with a view to preventing further violence and changing violent behavioural patterns. 2) Parties shall take the necessary legislative or other measures to set up or support treatment programmes aimed at preventing perpetrators, in particular sex offenders, from re-offending. 3) In taking the measures referred to in paragraphs 1 and 2, Parties shall ensure that the safety of, support for and the human rights of victims are of primary concern and that, where appropriate, these programmes are set up and implemented "in close co-ordination with specialist support services for victims
- 15 מסמך של הפרלמנט האירופי, לעיל ה"ש 7.
- 16 See for example: Bethany J. Price and Alan Rosenbaum, [Batterer Intervention Programs: A Report from the Field](#), *Violence and Victims* 24(6) 757 (2009) (להלן: פרייס ורוזנבאום); C.D. Maxwell, J.H. Garner and J.A. Fagan, *The Preventive Effects of Arrest on Intimate Partner Violence: Research, Policy And Theory, Criminology & Public Policy* 2:51 (2002). Doi:[10.1111/J.1745-9133.2002.Tb00107.X](#)
- 17 המילטון ואח', לעיל ה"ש 9. עוד בהקשר זה ר' [הערכת תכנית "בית התקווה" שיקום עברייני אלימות במשפחה – מחקר הערכת תכניות תקון בשב"ס](#) (יוני 2015) (להלן: הערכת תכנית בית התקווה).
- 18 פרייס ורוזנבאום, לעיל ה"ש 16.
- 19 Marianne Hester and Sarah-Jane Lilley, Council of Europe, [Domestic and Sexual Violence Perpetrator Programmes: Article 16 of The Istanbul Convention](#), 10 (2016) (להלן: דו"ח המועצה האירופית)
- 20 ר' [האתר](#) של התכנית.
- 21 פרייס ורוזנבאום, לעיל ה"ש 16; המילטון ואח', לעיל ה"ש 9.
- 22 .Matthew Wolfe, [Can You Cure a Domestic Abuser?](#), *The Atlantic* (17 January 2020)

24 ר' בהקשר זה [מחקריה של פרופ' קרלה סטובר](#) מאוניברסיטת ייל.

25 כך למשל בעוד שמפעילי מודל Duluth גורסים [באתר](#) שלהם שלפי מחקר 68% מהגברים שמשותפים במודל לא הופיעו שוב במערכת המשפט במשך 8 שנים לאחר מכן, יש [דיווח](#) על מחקרים אחרים, לרבות שני מחקרים משנת 2003 שנעשו על ידי גוף המחקר הלאומי של מערכת המשפט האמריקאית, שמצאו אפקט חיובי מינימלי בלבד. ר' עוד בהקשר זה: פרייס ורוזנבאום, לעיל ה"ש 16; המילטון ואח', לעיל ה"ש 9; Thomas Akoensi, Johann Koehler, Friedrich Lösel and David Humphreys, Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part II: A Systematic Review of the State of Evidence, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 57 (2012) 10.1177/0306624X12468110.

26 ר' הערכת תכנית בית התקווה, לעיל ה"ש 17.

27 דו"ח המועצה האירופית, לעיל ה"ש 19, בעמ' 11.

28 ש.ם, בעמ' 19, 23-28.

29 ד"ר גיא אנוש, פרופ' מוחמד חאג' יחיא, פרופ' צבי איזיקוביץ וגלי דותן, מרכז מינרווה לחקר הנוער באוניברסיטת חיפה, [הערכת מסגרות טיפול קבוצתיות לגברים מכים](#) (2006) (להלן: הערכת מסגרות טיפול 2006).

30 מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [אלימות במשפחה: הטיפול בגברים אלימים בישראל](#) (20 בנובמבר 2019).

31 ר' הצעות טיוטות מחליטים בנושא קליטת הרשות לשיקום האסיר במשרד הרווחה והגדלת היצע מקומות הכליאה וחלופות כליאה, יולי 2020.

32 מרכז המידע והמחקר של הכנסת, [סוגיות בכליאה בישראל: צפיפות הכליאה, שינויים במדיניות הענישה והיבטי שיקום בבתי הסוהר ובקהילה](#) (3 ביוני 2020) (להלן: מחקר בנושא כליאה בישראל).

33 מענה מיום 23.6.2020 מטעם משרד העבודה והרווחה לפניית שדולת הנשים.

34 יעל חסון, מרכז אדווה, [תקצוב המאבק למיגור אלימות נגד נשים: היעדר שקיפות וביצוע חסר](#) (אוקטובר 2017). נתונים כלכליים נוספים על ארה"ב ניתן למצוא בהערכת תכנית בית התקווה, לעיל ה"ש 17.

35 ס' 11 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001.

36 ר' עוד מחקר בנושא כליאה בישראל, לעיל ה"ש 32, בעמ' 105.

37 הערכת מסגרות טיפול 2006, לעיל ה"ש 29.

38 ד"ר מיכל שמאי, ד"ר אלי בוכינדר, ד"ר גיא אנוש, גלי דותן ויעל ברזילי, מינהל המחקר והתכנון והאגף לפיתוח שירותים, המוסד לביטוח לאומי, [הוסטל "מפתחות" לאסירים משוחררים אלימים 2008-2005](#), מפעלים מיוחדים מס' 135 (2009).

39 הערכת תכנית בית התקווה, לעיל ה"ש 17.

40 מחקר בנושא כליאה בישראל, לעיל ה"ש 32, בעמ' 99.

41 ההמלצה של המועצה האירופאית הינה 6 חודשים לפחות לאחר השלמת התכנית.

שדולת הנשים בישראל

لهبي النساء في إسرائيل

The Israel Women's Network

שדולת הנשים בישראל

סעדיה גאון 26 תל אביב ת.ד. 20020 תל אביב 6101902

טלפון: 03-6123990 / פקס: 03-6123991

admin@iwn.org.il